

Kırım Tatar Sürgünü'nün Hukuksal Değerlendirmesi

Legal Analysis of the Deportation of the Crimean Tatars

Namık Kemal Bayar¹

¹Lawyer, Ankara, Turkey
nkbayar@yahoo.com

Corresponding author: nkbayar@yahoo.com

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Kırım Tatar halkına karşı Rusya rejimleri tarafından işlenen insanlık suçları denildiğinde akla ilk olarak gayet de haklı bir şekilde 18 Mayıs 1944 Büyük Sürgünü ve sonrasında işlenen suçlar gelmektedir. Büyük Sürgün, Kırım Tatar halkının topyekün olarak vatanından kopartıldığı ve nüfusunun neredeyse yarısına yakını kaybettiği, insanlık tarihinin en dramatik ve trajik olaylarından biri olarak tarihçiler ve sosyologlar tarafından pek çok değerlendirme ve incelemeye tabi tutulmuştur. Yapılan tüm bu araştırmalarda elde edilen bulgular Sürgünün hukuksal alanda değerlendirme ve tanımlamasının yapılması noktasında yeterli delilin toplanmasına fayda sağlamıştır.

Bütün bu araştırmalar ve çalışmalar sonucunda elde edilen bulgulardan hareket ederek Kırım Tatar Sürgünü'nün hukukî nitelendirmesini yapma yönündeki çalışmalar ise esasında çok yenidir ve hukuk bilimi ile uğraşanlar arasında tartışma konusu haline gelmiştir. Sürgünü hukuksal alanda değerlendiren ve tartışan hukukçuların bu tartışmaları, Sürgünün “soykırım” suçu mu yoksa “insanlığa karşı suç” mu olduğu etrafında toplanmaktadır.

Ceza hukuku ve ceza kanunları “Soykırım” ve “İnsanlığa Karşı Suç” fiillerini uluslararası suçlar kategorisinde incelemektedir. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde yer alan tanımlamalara birebir

uygun bir şekilde bu suçlar Türk Ceza Kanununun 76 ve 77. maddelerinde şu şekilde tanımlanmıştır:

Soykırım

Madde76- (1) Bir planın icrası suretiyle, milli, etnik, ırki veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi amacıyla, bu grupların üyelerine karşı aşağıdaki fiillerden birinin işlenmesi, soykırım suçunu oluşturur:

- Kasten öldürme.
- Kişilerin bedensel veya ruhsal bütünlüklerine ağır zarar verme.
- Grubun, tamamen veya kısmen yok edilmesi sonucunu doğuracak koşullarda yaşamaya zorlanması.
- Grup içinde doğumlara engel olmaya yönelik tedbirlerin alınması.
- Gruba ait çocukların bir başka gruba zorla nakledilmesi.

(2) Soykırım suçu failine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir. Ancak, soykırım kapsamında işlenen kasten öldürme ve kasten yaralama suçları açısından, belirlenen mağdur sayısınca gerçek içtima hükümleri uygulanır.

(3) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur.

(4) Bu suçlardan dolayı zamanaşımı işlemez.

İnsanlığa karşı suçlar

Madde77- (1) Aşağıdaki fiillerin, siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi, insanlığa karşı suç oluşturur:

- Kasten öldürme.
- Kasten yaralama.
- İşkence, eziyet veya köleleştirme.
- Kişi hürriyetinden yoksun kılma.
- Bilimsel deneylere tabi kılma.
- Cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı.
- Zorla hamile bırakma.
- Zorla fuhşa sevk etme.

(2) Birinci fıkranın (a) bendindeki fiilin işlenmesi halinde, fail hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına; diğer bentlerde tanımlanan fiillerin işlenmesi halinde ise, sekiz yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Ancak, birinci fıkranın (a) ve (b) bentleri kapsamında işlenen kasten öldürme ve kasten yaralama suçları açısından, belirlenen mağdur sayısınınca gerçek içtima hükümleri uygulanır.

(3) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur.

(4) Bu suçlardan dolayı zamanaşımı işlemez.”

Türk Ceza Kanununun bu iki suçla ilgili tanımı yukarıda da ifade ettiğimiz üzere konu ile ilgili uluslararası metinlerde yer alan tanımların birebir aynısıdır. Her iki suç arasında suçun tanım ve kapsamı ve dışında öne çıkan fark suça uygulanacak yaptırım yani ceza yönündendir.

Soykırım suçunun failine ya da faillerine Ceza Kanununun öngördüğü ceza “ağırlaştırılmış müebbet hapis” cezasıdır ve soykırım suçu kapsamında işlenen her kasten adam öldürme ve kasten adam yaralama suçuna ayrı ayrı ceza verilerek bunlar toplanacaktır.

İnsanlığa karşı suç fiiline Ceza Kanununun öngördüğü ceza ise burada önemli ölçüde

farklılaşmaktadır. İnsanlığa karşı suç kapsamında işlenen kasten adam öldürme fiiline “ağırlaştırılmış müebbet hapis” öngörülmüşken, madde kapsamında sayılan diğer fiillere daha hafif bir ceza öngörülmüştür. Burada da kasten öldürme ve kasten yaralama fiilleri nedeni ile işlenen suçlar açısından cezalar toplanacaktır.

18 Mayıs 1944 Kırım Sürgününün hukuksal nitelendirmesi üzerinde hukuk dünyasında bugün itibarı ile az sayıda da olsa var olan çalışmaların önemli bir kısmı, Büyük Sürgünün “insanlığa karşı suç” olduğu etrafında toplanmakla birlikte özellikle son zamanlarda bazı çalışmalar Sürgünün “insanlığa karşı suç” değil, “Soykırım” suçu olarak nitelendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Sürgünü “insanlığa karşı suç” olarak nitelendirenler özellikle iki tespitten hareket etmektedir. Birincisi, bu değerlendirmeler temelde Kırım Tatarlarına karşı işlenen suçların tarihi sürecini göz ardı ederek, sadece ve sadece 18 Mayıs 1944’te Stalin rejimi tarafından gerçekleştirilen sürgün fiilini ve bunun sonuçlarını çalışmalarına esas almaktadır. İkincisi, yine bu çalışmalar, Sovyetler Birliğinin son dönemlerinde Büyük Sürgününün kınanması ve Kırım Tatar halkının rehabilitasyonuna dair çalışmalara başlanmasını hafifletici ve suçun sonuçlarını ortadan kaldırmaya yönelik fiil olarak görmekte, bu çalışmaların Sürgünün bir halkı topyekün imha kastını taşımadığı savından hareket etmektedir.

Katılmamızın mümkün olmadığı bu görüş öncelikle tarihî gerçeklere oldukça aykırıdır. Özellikle Kırım Tatar halkına karşı Rusya rejimleri tarafından işlenen suçları sadece ve sadece 18 Mayıs 1944 Sürgünü’nden ibaret saymak tarihî ve sosyal gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Diğer taraftan, insan haklarına saygı ve insanlığa karşı işlenmiş bir suçu tüm sonuçları ile ortadan kaldırmak, bu suç sonucu doğmuş zararları tazmin etmek, suçluları cezalandırmak ve adaleti sağlamak her devletin “erga omnes” yani “herkese ve her şeye karşı” sorumluluğundadır ve bu sorumluluğu yerine getirmek suçu işleyen

devletin suç tanımını ve buna karşı öngörülen cezaı hafifletmemelidir.

Kırım Tatarlarına karşı Rusya rejimlerinin işlediği suçlar, Kırım'ın 1783 yılında işgali ile başlamış, 18 Mayıs 1944 tarihinde en şiddetli ve ölümcül haline ulaşmış ve ne yazık ki bugün dahi devam etmektedir. Bu tarihî, sosyal ve oldukça güncel gerçeklik Dünya Kırım Tatar Kongresi'nin 31 Temmuz-2 Ağustos 2015 tarihinde yapılan Genel Kurulunun Açılış Bildirisi'nde şu şekilde vurgulanmıştır:

“Tarihî devletimiz Kırım Hanlığı'nın yok edilerek vatanımızın zapt edildiği 1783 yılından bugüne kadar, Kırım'ın tek ve aslı sahibi olan milletimizin yeryüzünden silinip gitmesi için her türlü baskılar, sürgünler ve katliamlar tatbik edildi. Bütün bu insanlık suçlarını işleyen Çarlık Rusyası ve onun siyasetini çok daha korkunç metotlarla sürdüren Sovyetler Birliği idi. Bugün dünyanın her tarafına, özellikle de Türkiye'ye milyonlarca Kırım Tatarının dağılmış olmasının sebebi bu bitmek bilmeyen zulümdür. Vatandaki ve diasporadaki Kırım Tatarları bu zulümlere maruz kalanların çocukları veya torunlarıdır. Aziz vatanımızda yaşamaya devam eden Kırım Tatarları ise ne yazık ki bu zulmün yeni varyantını yaşamaktalar. Bu son insanlık suçunun faili ise Çarlık Rusyası'nın ve Sovyetler Birliği'nin varisi olmakla ve onların bütün kanlı icraatlarıyla övünen bugünkü Putin Rusyası'dır.”

Açılış Bildirisi'nde yer alan bu vurgu, Kongre'de kabul edilen “Dünya'ya Müracaat” adlı belgede yer alarak; “1783'den bugüne kadar Rusya İmparatorluğu ile onun varisleri olan Sovyetler Birliği ve Rusya Federasyonu tarafından Kırım Tatarlarını yok etmek kastıyla işlenen bütün suçların insanlık suçu kapsamında yargılanarak, soykırım olarak kabulü” bütün dünyadan talep edildi. Keza Kongre, aynı belgede “Kırım'ı işgal eden ve Kırım Tatarlarına yönelik baskı ve zulüm eylemine aralıksız olarak devam eden Rusya Federasyonu'nun ve bu devletin işlediği suçlarda görev alan memurlarının Milletlerarası Adalet Divanı'nda ve Milletlerarası Ceza

Mahkemesi'ne yargılanarak cezalandırılmasını” da talep etti.

Kongre'nin “Açılış Bildirisi” ve “Dünya'ya Müracaat”larında vurgulanan bu iki talep, özellikle “Dünya'ya Müracaat” belgesinde yer alan diğer taleplerle ve kararlarla pekiştirildi.

Kongre'nin bu belgelerde vücut bulan, Kırım Tatarlarına karşı Rusya rejimleri tarafından işlenen insanlık suçlarının başlangıcını 1783 yılına tarihleyen ve bu suçun o tarihten bugüne devamlılık yani ceza hukuku anlamında “temadilik” arz ederek, uluslararası sözleşmeler ve ceza kanunlarında yer alan “soykırım” tanımının “Bir planın icrası suretiyle, milli, etnik, ırki veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi maksadıyla” işlenen bir suç olduğunu vurgulayan bu tarihî ve mantıksal kurgusu Büyük Sürgün ve Kırım Tatarlarına karşı işlenen suçlar hakkında araştırma yapan hukukçular arasında da önemli bir etki yaptı.

Bilhassa Ukrayna olmak üzere konu hakkında araştırma yapan Avrupa, Amerika ve az sayıda da olsa Türkiye'deki hukukçular, söz konusu fiilleri sadece 18 Mayıs 1944 Sürgünü bağlamında tartışmak yerine daha eski ve tarihî zamanlarda başlayan bir fiil üzerinden inceleme gerekliliği ve bu incelemeyi günümüzde devam edegelen fiillere bağlama; yani hukuksal düzlemde illiyet bağıni kurma noktasında tartışmaya başladılar. Salt 18 Mayıs 1944 Sürgünü ve sonuçlarını irdelemenin söz konusu fiillerin nitelendirilmesinde yetersiz olacağı, işlenen suçlar ve kapsamının Kırım Tatar halkının irade ve talepleri doğrultusunda daha geniş bir şekilde incelenmesi ve irdelenmesi gerekliliği de Kongre tarafından böylelikle ortaya konuldu.

Bu tarihî ve güncel adaletin sağlanması noktasında hukuk dünyasında Kırım Tatarları açısından yeni bir dönemi açtı. Konunun fikrî ve bilimsel alanda yeniden ve daha geniş bir boyutta tartışması başladı.

Kırım'ın 1783 yılında Çarlık Rusyası tarafından işgalinin ardından başlayan zorla din değiştirme, topraksızlaştırma gibi uygulamaların ardından başlayan zorunlu göçler; Sovyet Rusya'nın 1921-22 ve 1932-33

sunî açlık ve Holodomor, 1936-37 Aydın Sürgünleri ve Katliamları, 18 Mayıs 1944 Büyük Sürgünü ve sonrası fiilleri, Kırım'da Kırım Tatarlarına ait her türlü medenî mirasın yok edilmesi, Kırım Tatar dilinin unutturulma politikaları bugünkü Rusya Federasyonu rejiminin Kırım'ın 2014'te yeniden işgali ile başlayan baskıcı uygulamaları, 2014'ten sonra yirmibine yakın Kırım Tatarının yurdunu terk etmek zorunda kalması, adam öldürme ve kaçırma, gözetim, tutuklama ve baskınlar suretiyle sivil halkı devlet terörü nitelikli eylemlerle korkutma ve yıldırma fiilleri gibi pek çok kitlesel ve bireysel etki doğuran eylem esasında hukuksal anlamda soykırım suçunu oluşturan "bir planın icrası suretiyle, millî, etnik, ırki veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi maksadıyla," işlenen fiiller olarak tanıma birebir oturmaktadır.

Rusya'nın 1783'ten bu yana Kırım'da uyguladığı politikayı, akademik dünyanın kullanmayı çok sevdiği "Kırım'ı Ruslaştırma", "Kırım'ı Tatarsızlaştırma", "Stalin rejiminin suçları" olarak tanımlamak en basit şekilde işlenen suç hafif göstermektir. Bu politikanın bir tek tanımı olabilir. Bu tanım da "Kırım Tatarlarını yok etmek kastıyla soykırım suçu" tanım ve tabiridir. Farklı her tanımlama ve tabir, Rusya'nın işlediği suçları normalleştirme, hafifleştirme anlamına gelmelidir. Ortada bir suç vardır ve bu suç hukuksal tanımlaması ile ilan ve beyan edilmelidir.

Ukrayna Parlamentosu Verkhovna Rada 12 Kasım 2015 tarih ve 792-8 sayılı kararı ile 18 Mayıs 1944 Sürgününü soykırım olarak kabul etmiş ve diğer parlamentolara da Sürgünü soykırım olarak tanıma çağrısı yapmıştır. Esasında, Ukrayna Emniyet Müdürlüğü'nün 5 Mayıs 2009 tarih ve 24/5/G-28 sayılı başvurusu ile Ukrayna Genel Başsavcılığı, Kırım Özerk Cumhuriyeti Başsavcılığı'na sürgünün bir suç olarak kovuşturma öncesi ön soruşturmasını yapmak üzere görev vermişti ve Kırım Başsavcılığı, ceza davası açmaya yarar pek çok delili toplamıştı. Ancak, 2014 işgali ile toplanan tüm deliller işgalci Rusya Federasyonu tarafından dağıtıldı. Bugün,

Ukrayna'nın başkenti Kiev'de yeniden kurulan Kırım Başsavcılığı tüm dosyayı yeniden ele almak zorunda kaldı. Yine de bu çalışmalar Ukrayna Parlamentosunun kararına dayanak teşkil etmiştir.

Dünya Kırım Tatar Kongresi Yönetim Kurulu, Kongre kararları doğrultusunda Ukrayna Parlamentosu'nun bu kararını da dayanak alarak dünyadaki bütün ülke parlamentolarına Kırım Tatarlarına karşı işlenen suçların "soykırım" olarak kabulü yönünde müracaatını 2017 yılında yazılı olarak da tekrarlamıştır.

Ukrayna Parlamentosunun bu kararında Kongre'nin talepleri tam olarak karşılanmasa da adaletin sağlanmasında önemli bir adımdır. Bugünlerde Ukrayna Parlamentosu'nun gündeminde bulunan "Kırım Tatar Halkının Statüsü" ve "Kırım Tatarlarının Yerli Halk Olarak Tanınmasına Dair" kanun tasarıları görüşmelerinde, Kongre'nin diaspora ve vatanda yaşayan tüm Kırım Tatarlarının haklarının rehabilitasyonuna hatta tazminine dair talepleri gündem oluşturmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin "Kononov-Letonya" davasında vermiş olduğu karar ve Birleşmiş Milletler Lahey Uluslararası Adalet Divanının geçtiğimiz ay ön inceleme duruşmasını yaptığı "Ukrayna-Rusya" davasında Kırım Tatarları ile ilgili olarak "Rusya Federasyonuna "Ayrımcılığın ve Irkçılığın Önlenmesi hakkında Uluslararası Sözleşme"yi imza ettiği ve bu sözleşme kapsamındaki yükümlülükleri hatırlatarak; Kırım Tatarlarının yegane temsil organı olan Kırım Tatar Millî Meclisi ve diğer millî kuruluşları ile irtibat ve bağ kurmalarının önündeki engellerin kaldırılması ve bunlara yasak getirilmesinden kaçınması," yönünde önleyici tedbir kararı alması, Kırım Tatar halkına karşı işlenen suçların uluslararası mahkemelerde yargılanması yönündeki taleplerin de ilk basamağını oluşturdu.

Netice olarak, gelinen noktada Kırım Tatar halkının, Kurultayının, Millî Meclisinin ve Kongresinin Kırım Tatar halkına yönelik olarak Rusya rejimleri tarafından devamlılık arz eden suç niteliğindeki fiillerinin "soykırım" olarak

kabulü yönünde talepleri artık dünya hukuk çevreleri ile birlikte Ukrayna ulusal yargı sistemi ve uluslararası mahkemelerin de gündemine gelmeye başlamıştır.

Bu, Kırım Tatar halkının adalet mücadelesinde yeni bir alan açmıştır. Bundan böyle sadece siyasî ve diplomatik alanda süregelen Kırım Tatarlarının hak arama mücadelesi hukuk alanında da yeni bir ivme ve yön kazanacaktır.